

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

**2-2025
FILOLOGIYA**

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

H.B.Nuriddinova	
Linguistic feature of english riddles	129
S.S.Qozaqova	
"Boburnoma" kompozitsiyasining struktural tahlili.....	133
A.M.Abjalov	
Jamoat xavfsizligi tizimida axborot texnologiyalarini joriy etishning ijtimoiy-siyosiy mohiyati	139
N.B.Xudayberganova, D.M.Yuldasheva	
Bolalar bog'chasida nutqiy o'yinlar yordamida muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish	143
G.Sh.Ergasheva	
Do'stlik va dushmanlik konseptlarining leksik-semantik tahlili: o'zbek va ingliz tillari misolida.....	147
M.A.Abdugodirova	
A comparative semantic study of the mechanisms of expressing "Irony" in English and Uzbek ..	153
M.A.Sayidova	
Xorijiy tillarni o'rganishda sun'iy intellektning ahamiyati.....	159
A.X.Шукурова	
Таҳлили қиёси вожаҳои ифодагари расму оинҳои миллий дар ғўйишҳои тоҷикони Сариосиё ва Самарқанд	163
M.N.Xamdamova	
Yangi O'zbekiston qonunchiligida til masalasi va yurislingvistika.....	172
K.T.Sindorov	
She'riy matnning lingvopoetik tadqiqi masalalari	176
X.C.Шукурова	
Таҳлили баъзе вожаҳои лексикаи заргарӣ ва ороишӣ дар "Шоҳнома"-и Фирдавсӣ	180
Г.Р.Ташматова	
Стратегии интеграции обучения языку и предметному содержанию в развитии профессиональной коммуникативной компетенции	187
N.K.Abbasova, M.I.Abdualiyeva	
Weather and natural phenomena in english and russian proverbs: a structural analysis.....	193
N.K.Abbasova, Sh.A Anastasiya	
Integrating AI into esp course to improve language learning through smart and effective strategies	197
I.I.Po'latova	
O'zbek tilidagi evfemizmlarning badiiy asarlarda qo'llanilishi	205
O.Q.Xasanova	
So'z boyligi bilan ishlashda didaktik tamoyillarni joriy etish.....	209
K.A.Abdurashidova	
Образы в народных легендах: особенности, роль и поэтика в узбекской и английской традициях.....	213
N.A.Abdullayeva	
Implementing flipped classroom method in teaching phrasal verbs.....	219
D.Y.Kambarova	
Cutting-edge approaches to effective language teaching in the digital era	222
G.T.Khaitova	
O'zbek va ingliz tillaridagi "yaqin-uzoq" oppozitsiya komponentli frazeologik birliklar tahlili	229
M.O.Batirkhanova	
Linguocultural analysis of somatic phraseologisms in proverbs.....	233
J.A.Egamnazarov	
"Boburnoma"ning uch xil tarjimasida harbiy harakatlarni ifodalovchi fe'llarning qiyosiy tahlili.....	238
K.T.Israilova	
ijtimoiy tarmoqlar tilida muloqotning dinamik evolyutsiyasi	242
M.M.Botirova, Z.G.Qodirova	
Ta'limiy korpus lingvistikasi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar tahlili.....	246
F.K.Aminov	
Multimodal characteristics of women's language on instagram: a discourse analysis of digital identity and engagement strategies	250
Z.M.Sobirova	
Nutqiy tafakkurning neyropsixolingvistik tavsifi.....	254

TILSHUNOSLIK

2 ta narsa emas, balki 3 ta narsa kerak: lugʻat, grammatika va til korpusi” [7, 261]. Til oʻrganuvchilarga korpus nutq, grammatika, leksikada mavjud materiallarni taqdim etadi.

Oʻzbekistonda korpus lingvistikasi sohasida bir qancha tadqiqotlar amalga oshirilgan boʻlib, maqolada taʼlimiy korpus lingvistikasi boʻyicha izlanish olib borgan olimlarning tadqiqotlari tahlil qilingan, oʻrganishlardan olingan natijalar va chet eldagi taʼlimiy korpuslar tahlili haqida ayrim maʼlumotlar berilgan.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Korpus atamasiga sohada tadqiqot olib borgan olimlar tomonidan turlicha taʼriflar keltiriladi. Jumladan, professor B.Mengliyev tomonidan Korpus – maʼlum maqsadda yigʻilgan matnlar majmuini tashkil etuvchi, til birliklari yigʻindisi, tabiiy tildagi elektron shaklda saqlanadigan yozma yoki ogʻzaki, kompyuterlashtirilgan qidiruv tizimiga dasturiy taʼminot asosida joylashtirilgan onlayn yoki oflayn tizimda ishlaydigan matnlar jamlanmasi deb taʼrif beriladi [4, 3].

Korpus lingvistikasiga N.Abduraxmonova quyidagi taʼrifni beradi, korpus lingvistikasi – bu nutqning barcha ifodalarini kuzatish, tahlil qilish va oʻrganish imkonini beruvchi yoʻnalish boʻlib, korpus esa tilning qisqartirilgan modeli sifatida nutqning turli diskurslardagi ifodasini tabiiy nutq holatida namoyon etuvchi tizimli matnlar majmuasidir [1, 16].

Korpus lingvistikasi korpus turlarini, uning tuzilishini va tabiiy tilda yuzaga keladigan oʻzgarishlarni vaqt nuqtayi nazaridan kuzatish, tahlil qilib borish imkonini beradi. Korpuslar turli maqsadlarda yaratiladi va tarkibida bir qancha subkorpuslarni birlashtiradi. Korpuslar tarkibida subkorpuslar sifatida mualliflik korpusi, parallel korpus, taʼlimiy korpuslarni qayd etish mumkin. Jumladan, oʻzbek tili milliy (uzbekcorpus.uz) korpusi tarkibida mavjud taʼlimiy korpus, qolaversa, Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat oʻzbek tili va adabiyoti universitetida 2021-yilda oʻzbek tilida taʼlimiy korpus yaratishga doir dastlabki amaliy ishlar olib borish boshlandi. (uzschoolcorpara.uz)

Amerikada	N.F.Sidiropulos N.Hatsigeorgiu	Korpuslarning afzalligi va kamchilliklari haqida
	Sabine Braun	Korpus manbalari haqida
Rossiyada	V.V.Vinogradova	Rus tili milliy korpusning tarkibi
	O.G.Chernyavskaya	Dunyo korpuslari haqida
Turkologiyada	Oʻ.Xoliyorov	Taʼlimiy korpusning lingvistik asoslari haqida

Ingliz tilida taʼlimiy korpus alohida korpus boʻlib, ingliz tilini oʻrganuvchilarning xalqaro korpusi sifatida, ogʻzaki ingliz tilini oʻrganish uchun Lankaster Spoken English Corpus, Corpus of Spoken American English korpuslarini misol qilib keltirsak boʻladi.

N.F.Sidiropulos va N.Hatsigeorgiuning tadqiqotida taʼlimda korpusdan foydalanishning afzalligi va kamchiliklari haqida quyidagi fikrlarni aytadi. Korpusning afzalligi uning misollar koʻpligi, qidiruv tizimiga kirish imkoniyati hamda koʻp sonli grammatika va til xususiyatlarini batafsil oʻrgata oladigan manba deb koʻrsatsa, kamchiligi sifatida korpusda tildan foydalanishda kontekstning yoʻqligi va aniq tekshiruv yoʻqligini keltiradi, chunki taʼlimda tasodifiy elementlar mavjud [10, 1-5]. Taʼlimiy korpuslarning qurilishi, uning tarkibi va ishlatilishi oʻquvchilarga til oʻrgatishda qoʻllanishi haqida soʻz yuritilgan. Ilgari oʻrganilgan korpus turlarining samaradorligi va taʼlimdan foydalanishning afzalligi koʻrsatilgan.

Sabine Braun ELISA – til oʻrganish maqsadlari uchun pedagogik jihatdan boyitilgan korpus haqidagi tadqiqotida til oʻrganish uchun mos boʻlgan kichik va aniq maqsadli korpuslarni ishlab chiqarilishi, korpusda dolzarb mavzularga oid manbalar boʻlishi kerakligini tahlil qilib beradi [11].

John Sinclair tadqiqotining tahlil natijalari shuni koʻrsatadiki, korpusni taʼlimda qoʻllash uchun avval oʻqituvchida koʻnikma va bilim boʻlishi kerak. Shundan keyin, oʻquvchilarga til oʻrgatishda korpusdan foydalanish kerakligi haqida va uni qanday ishlatish usullarini oʻrgata oladi. Chunki bu maqolada hozirda koʻp talabalar, oʻquvchilar, akademik litsey oʻquvchilari til oʻqitish korpusidan bexabar ekanligi aytilgan [8, 1-3].

Rus tili milliy korpusi tarkibida taʼlimiy korpus ichki korpus sifatida ishlab chiqarilgan va uning milliy korpusdan farqi matnlarning taʼlimiy korpusda oʻquvchi yoshiga mosligi bilan ajralib turadi.

UO'K: 80.81'33

TA'LIMiy KORPUS LINGVISTIKASI BO'YICHA OLIB BORILGAN TADQIQOTLAR TAHLILI
АНАЛИЗ ИССЛЕДОВАНИЙ В ОБЛАСТИ ОБУЧАЮЩЕЙ КОРПУСНОЙ ЛИНГВИСТИКИ
ANALYSIS OF RESEARCH IN EDUCATIONAL CORPUS LINGUISTICS

Botirova Maftuna Maxammadtulqin qizi¹ ¹O'zbekiston milliy universiteti talabasiQodirova Zebo Gulboyevna² ²O'zbekiston milliy universiteti o'qituvchisi**Annotatsiya**

Ushbu maqolada ta'limiy korpus lingvistikasi sohasida olib borilgan tadqiqotlar keng tahlil qilingan. Bunda korpus lingvistikasi ta'rif, uning ta'limdagi dolzarbligi va zamonaviy til o'rganishda samaradorligi yoritilib berilgan. Jahondagi va O'zbekistondagi ta'limiy korpuslar, ularning imkoniyatlari, tarkibi va texnologik jihatlari batafsil o'rganilgan. Maqolada til o'rgatishda ta'limiy korpuslardan foydalanishning afzalliklari va kamchiliklari, shuningdek, ularning lingvodidaktik va morfologik asoslari haqida ma'lumot beriladi. Tadqiqot natijalari ta'limiy korpuslarni takomillashtirish va ularni samarali o'qitish vositasi sifatida foydalanishda muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqola o'quv materiallarini yaratishda korpus lingvistikasi texnologiyalarining keng imkoniyatlarini namoyon etadi.

Аннотация

В данной статье проведён всесторонний анализ исследований в области обучающей образовательные корпуса. Представлено определение корпусной лингвистики, её актуальность в образовании и эффективность в современном изучении языков. Подробно рассмотрены образовательные корпуса в мире и в Узбекистане, их возможности, состав и технологические аспекты. В статье раскрыты преимущества и недостатки использования обучающих корпусов в преподавании языков, а также их лингводидактические и морфологические основы. Результаты исследования играют важную роль в совершенствовании образовательных корпусов и их эффективном применении в качестве инструмента обучения. Данная статья демонстрирует широкие возможности технологий корпусной лингвистики в создании учебных материалов.

Abstract

This article provides a comprehensive analysis of research in the field of educational corpus linguistics. It explores the definition of corpus linguistics, its relevance in education, and its effectiveness in modern language learning. The study examines educational corpora worldwide and in Uzbekistan, highlighting their potential, structure, and technological aspects. The article discusses the advantages and disadvantages of using educational corpora in language teaching, as well as their linguistic and morphological foundations. The research findings play a crucial role in improving educational corpora and utilizing them as effective teaching tools. This study demonstrates the broad potential of corpus linguistics technologies in the development of educational materials.

Kalit so'zlar: korpus, ta'limiy korpus, rus tili milliy korpusi, elektron axborot bazasi, lug'at, matn.

Ключевые слова: корпус, обучающий корпус, Национальный корпус русского языка, электронная информационная база, словарь, текст.

Key words: corpus, educational corpus, Russian National Corpus, electronic information database, dictionary, text.

KIRISH

Zamonaviy tilshunoslik sohasida korpus lingvistikasi katta ahamiyatga ega. Katta hajmdagi matnlarni tahlil qilish orqali, tilning tuzilishi va o'rganilishiga yordam beradi. Korpus texnologiyasida tabiiy til grammatikasini tahlil qilish, matnlardagi yangi so'zlar va ularning ishlatilish chastotasi aniqlash, til birliklari o'rtasidagi semantik munosabatlar, xususan, sinonimlik va antonimlik, paronimlik, omonimlik hodisalari tadqiqini o'rganish mumkin bo'ladi. Ayniqsa, korpuslardan ta'lim sohasida foydalanish o'quv jarayonini samarali tashkil etishni ta'minlaydi. Ta'lim sohasida, xususan, chet tillarini o'qitishda korpuslardan foydalanish interaktiv va moslashtirilgan metodlarni taqdim etadi. Professor V.A.Plungyaning fikricha: "...endi odamga tilni o'zlashtirish uchun odamga

TILSHUNOSLIK

ommalashishini tahlil qilish mumkin. Konsepsiya turli texnologik yondashuvlar (NLP, SI, MO, Big Data) va ularning tilga ta'sirini o'rganish imkonini beradi, bu esa tadqiqotga keng qamrovlilik baxsh etadi. Facebookdagi sharhlarni NLP texnologiyalari yordamida avtomatik ravishda toifalarga ajratish (masalan, "ijobiy fikr", "salbiy fikr", "savol", "taklif") matnni tahlil qilishning bir usulidir. Shu bilan birga, sun'iy intellekt algoritmlari foydalanuvchilarning avvalgi layklari va sharhlari asosida ularga yangi postlar yoki guruhlarini tavsiya qilishi (targetlangan kontent) texnologiyaning tilga va kontent iste'moliga ta'sirini ko'rsatadi. Katta ma'lumotlar tahlili esa ma'lum bir mavzu bo'yicha eng ko'p ishlatilayotgan so'zlar yoki xeshteglarni aniqlashga yordam beradi.

XULOSA

Ijtimoiy tarmoqlar makon, yosh, ma'lumot darajasi va boshqa omillarning onlayn muloqotga ta'sirini kamaytiradi. Tadqiqot natijalari ijtimoiy tarmoq platformalarini takomillashtirish, kontentni moderatsiya qilish, soxta axborotga qarshi kurashish va marketing strategiyalarini ishlab chiqish kabi sohalarida amaliy qo'llanilishi mumkin. Misol: YouTubedagi videolar ostidagi sharhlarni NLP asosida tahlil qilib, salbiy yoki spam (noo'rin xabarga qo'yilgan ta'qiq) xarakterdagi sharhlarni avtomatik ravishda o'chirish kontentni moderatsiya qilishning bir ko'rinishidir. Kompaniyalar esa ijtimoiy tarmoqlarda o'z mahsulotlari haqidagi fikrlarni sentiment tahlili yordamida o'rganib, marketing kampaniyalarini shunga moslashtirishlari mumkin. Masalan, agar foydalanuvchilar yangi mahsulot haqida ko'proq salbiy fikr bildirayotgan bo'lsa, kompaniya o'z strategiyasini qayta ko'rib chiqishi mumkin. Biroq, bu omillar onlayn muloqotga ta'sir ko'rsatishda davom etadi va ularning ta'sirini o'rganish ijtimoiy tarmoqlar tilini tushunish uchun muhimdir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ю. Д. Дешериев, «Социальная лингвистика».
2. Л. Б. Никольский, «Синхронная социоллингвистика».
3. Д. Кристал, «Интернет как лингвистический объект».
4. Г. Н. Трофимова, «Интернет-лингвистика: вербальная коммуникация в Интернете».
5. Baronchelli, A. Pugliese, L. Dall'Asta, A. Vespignani, "The Multiplexity of Reality and the Metamorphosis of Online Social Networks".
6. Г. Лассуэлл, «Структура и функции коммуникации в обществе».
7. М. Маклюэн, «Понимание медиа: внешние расширения человека».
8. Г. М. Андреева, «Социальная психология».
9. К.Исраилова, "The impact of social network communication on the lexical structure of language and comments" . Proceedings of the 14th International Scientific and Practical Conference International Forum: Problems and Scientific Solutions (January 16-18, 2025: Melbourne, Australia). 151-156-бетлар.
10. К.Исраилова, "Неологизмы и фразеологические единицы в языке социальных сетей". Статья. Международном журнале формального образования ([International Journal of Formal Education](http://journals.academiczone.net/index.php/ijfe)) Ссылка на журнал: <http://journals.academiczone.net/index.php/ijfe>. Том 3, выпуск 12, декабрь 2024 года, ISSN: 2720-6874, 198-204-бетлар.
11. К.Исраилова, "Ижтимоий тармоқлар тили ва медиалингвистика тавсифи. Мақола. "FarDU. Ilmiy xabarlar – Научный вестник. ФерГУ –Scientific journal of the Fergana State University". 2024-йил, 6-сон, 432-435-бетлар.
12. К.Исраилова, "Language and communication language of social networks World". Bulletin of Social Sciences (WBSS). Ссылка на журнал: <https://www.scholarexpress.net>. 2022-йил, февраль, 7-жилд, 25-28-бетлар. ISSN: 2749-361X.